

ÖLÜMÜNÜN 10 UNCU YILDÖNÜMÜNDE
YAHYA KEMAL

Prof. H. VEHBİ ERALP

Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti
Genel Sekreteri

2 Aralık 1884 te Üsküp'te doğan Yahya Kemal, 1 Kasım 1958 de İstanbul'da öldü. Böylece 1968, büyük şairin ölümünün 10'uncu ölüm yıldönümüdür. Bu münasebetle aradan geçen on yılı bir kuşbakışı ile gözden geçirmek ve Yahya Kemal'in şiirinin bazı özellikleri üzerinde durmak istiyoruz.

Yahya Kemal'in ölümü büyük yankılar uyandırdı. Kendisine yapılan gerçekten muhteşem cenaze töreni yanında, günlük gazetelerde, dergilerde bir çok yazılar yayınlandı. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, bu ölümden bir hafta sonra çıkan bir makalesinde şunları söylüyordu: "Yahya Kemal'in ölüşü, her şeyden ziyade, bir âbidenin yıkılışını andırır. İstanbullular, bir sabah, gözlerini açınca onun yerini boş buldular ve içlerinden, sanki Süleymaniye ortadan kalkmış gibi bir hisse kapılıp üzüldüler. Bu, yanlış veya «galat» bir his değildir ve İstanbullular ne kadar üzülseler haklıdır. Sinan, İstanbul'un dış manzarasında neyi tamamlamakta ise Yahya Kemal onun iç manzarasında öyle bir şeyi tamamliyordu. Bu takımdan, belki, yıkılmış bir Süleymaniye'nin boşluğunu Selimiye, Fatih veya Sultan Ahmet'le doldurmak insana mümkün görünür ama, İstanbul'u içerisinden aydınlatan tek ışık sönünce ne yapılabilir?,, Sayın Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun bu kadar güzel dile getirdiği bu görüşü paylaşanlar pek çoktur.

Yahya Kemal'in ölümünün canlandığı bu ilgi, her ölüye gösterilen geçici ilgiye benzemiyordu; onun ölümü ile Türk milleti büyük evlâtlarından birini, eşsiz bir şairini kaybettiğini görmüş ve anlamıştı; şiirinin ayarı halis, zengin bir maden olduğunu gönülden duymuştu.

İlk günlerin yazılarını, bazıları yabancı dillerde olmak üzere, başka yazılar, araştırmalar, kitap halinde çıkan eserler izledi; Yahya Kemal adına dernekler kuruldu. Bunlardan «Yahya Kemal Enstitüsü» şairin eserlerini yayınlamaya başladı; araştırma yazıları yayınladı ve bir «Yahya Kemal Müzesi» kurdu.

Ölümünden kısa bir zaman sonra «Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti» ni kuranlar, ilk hedef olarak, üstadlarının eserlerini yayınlamayı düşünmüşlerdi; ama şifahî vasiyetinin mirasçıları tarafından tanınmaması ve iptal ettirilmesi üzerine buna imkân bulamadılar. Yalnız boş da durmadılar: hakkında eserler, yazılar yayınladılar; İstanbul Belediyesine başvurarak kabrini yaptırdılar; bir caddeye, bazı okullara adının verilmesini sağladılar, anma toplantıları, konserler düzenlediler; lise öğrencileri arasında şiir okuma yarışmaları tertip ettiler. Son olarak, 10 uncu ölüm yıldönümü münasebetiyle bir «Yahya Kemal'i anma haftası» düzenlediler. Bu haftanın en önemli olayı, şairin 1.80 boyunda tunçtan bir heykelinin dikilmiş olmasıdır. Yanılmıyorsak bu, memleketimizde bir sanatkâr için bu çapta dikilen ilk heykeldir; bunun çığır açan bir başlangıç olması, millî ve sanat hayatımız için çok faydalı olacaktır. Bütün bu işleri başarabilmek için, Cemiyet, gönüllü bir çok yardımcı buldu. Yahya Kemal'in büyük adı, başvuru kapılarının açılmasını çok kolaylaştırıyordu. «Yahya Kemal'i Sevenler Cemiyeti» bütün bu dostlara sonsuz şükranlar borçludur.

* *
*

Gerçekten büyük adamlar, asıl öldükten sonra yaşamaya başlarlar. Bu Yahya Kemal için de böyle olmuştur. Aradan geçen on yıl içinde, ona gösterilen ilgi azalmamış, belki de artmıştır. Bunu sadece bazı dostlarının, hayranlarının çalışmalarına, gayretine yormak doğru değildir. Böyle olsaydı, onların yalnız başlarına şimdiye kadar örneği görülmemiş bir başarıya ulaşmaları kabil olur muydu?

Yahya Kemal'in daha sağlığında bazıları, onun aruz veznini kullandığına, bazan gazel, rübaî söylediğine, eski şeyleri terennüm eder gördüğüne bakarak, kendisinin artık modası geçmiş, devri sona ermiş bir şair olduğu neticesine varmışlardı. Aradan geçen on yıl bu görüşü açıkça haksız çıkarmıştır; biz geleceğin de bu görüşteki yanlışlığı perçinleyeceğine inanıyoruz.

Yahya Kemal ne eski olmayı ne yeni olmayı düşünmüştür; kendi kendisi olmak ona yetmiştir. O, "sanatta eski, yeni yoktur, güzel ve

çirkin vardır,, derdi. Birgün ona Fransız şairi Charles Péguy'nin şu sözünü nakletmiştim: "Homeros bu gün yenidir ve bu sabahki gazete kadar eski bir şey yoktur.," Düşüncesine pek uygun gelen bu sözü üstad çok beğenmişti. Bu söz üzerinde biraz düşünülürse, Fransız şairinin ne kadar haklı olduğu görülür. 2800 yıl önce yaşamış Homeros'un eserleri halâ basılır ve bazı kimseler, biraz da onu aslından okumak için, eski yunancayı öğrenmeyi göze alırlar; oysa şöylece göz gezdirdiğimiz günün gazetesini bir daha arayıp soran olmaz.

Yahya Kemal sanatı bir moda işi değil, çok ciddi bir iş sayardı. Bir gün şu sözü söylemişti: "Mısra benim haysiyetimdir.," Bu söze bütün ömrünce sadık kalmıştır. Sanat eseri hayret değil, hayranlık uyardırılmalıdır; bu da gelip geçicinin değil, kalıcının peşinde koşmakla elde edilebilir. Yahya Kemal güzelin yer ve zamana göre değiştiğine değil, özü bakımından her yerde ve her zaman aynı kaldığına inanmış sanatkarların soyundandı. Güzele dair bu iki görüş üzerinde öteden beri tartışılmıştır ve belki de daima tartışılacaktır; bunlardan hangisinin haklı olduğunu açıkça ortaya koymak mümkün olmayabilir. Ama şu nokta pekâlâ iddia edilebilir: en büyük, en ölümsüz eserleri yaratmış olan sanatkarlar, güzelin esasında değişmeden kaldığına, mutlak bir değer olduğuna inanmış, bu ideale gönül vermiş olanlardır. Bunlardan biri olan Yahya Kemal, durmadan güzel mısraın peşinde idi; her güzel mısraın ancak bir türlü söylenebileceğine inanırdı; hatta bunun «levh-i makfuz» da yazılı olduğunu söyleyecek kadar ileri giderdi. Şairin vazifesi bu mutlak söyleyişe ulaşınca kadar çalışmaktı.

Onun "halis şiir,, , "tad şiiri,, dediği şiirin vaz geçilemez şartları vardır. Bunlardan biri ve başta geleni, her mısraın bir iç ahenkle yüklü olmasıdır. Bu ahenk ölü bir kalıp olan vezinden değil kelimelerin dizilişinden, onun deyişiyle "istif,, inden doğar. Aynı vezinden ahenkli ve ahenksiz, yani güzel ve güzel olmayan mısralar söylenebileceği gibi, farklı ahengi olan mısralar da söylenebilir; hatta serbest vezinle de ahenkli mısralar söylemek kabildir. Yahya Kemal bu görüşü ilk olarak ileri sürmekle kalmamış, şiirinde bunun en güzel örneklerini vermiş, şiirin bu başta gelen şartını tam olarak gerçekleştirmiştir: her mısraı ahenge bir örnek diye gösterilebilir.

İkinci bir şart da şiirin bizde bir duygu âlemi yaratmasıdır; güzellik heyecanının uyarılması ancak bu sayede mümkün olur. Sanat eserinin esas işi, bir şeyler "öğretmek,, değil, bir şeyler "duyurmak,, tır; bir şeyler öğretse bile, bunu yine duygu yolu ile yapacaktır, yani gönüllere hitap edecektir. Bir mektubunda, Yahya Kemal, "zekâ nele-

re muktedir değildir, fakat şiire yanaşamaz,, diyor. Yalnız ve yalnız düşünceye hitap eden bir eser şiir olamaz. Yahya Kemal'in :

*Bir uykuyu cânanla beraber uyuyanlar,
Galiba yol göründü sevdaya.
Az sürer gerçi fakîr Üsküdar'ın saltanatı.
Sandım ki güzelliğin cihanda,
Bir saltanatın güzelliğiydi.
Belki halâ o besteler çalınır
Gemiler geçmiyen bir ummanda.*

gibi mısralar ve daha bir çokları, her gün kullandığımız kelimelere şiirin büyüü katılınca, nasıl bir duygu âlemi yaratılabileceğini gösteriyor.

Nihayet her sanat eseri gibi, her şiir bir birlik, baştan aşağı yekpare bir bütün olmalıdır; etimolojik mânasiyle «manzume» kelimesi, bu birliği ifade etse gerektir. Bizi telkin etmek istediği duygu âlemine sokabilmesi, bize yeni bir hayat yaşatabilmesi için, sanat eserinin önce kendinde bu hayatı taşıması, canlı olması lâzımdır; bu canlılığı ona verecek olan da, ancak ondaki birlik ve bütünlüktür. Bir canlı organizma gibi, sanat eseri, bütün teferruatı aynı noktada toplanan bir birlik olmadıkça, canlı olamaz. Yahya Kemal'in eski şiirimizde bulunduğu en büyük kusur, bu şiirin birlikten, bütünlükten yoksun olmasıdır. "Divan edebiyatında mısra var, beyit var, fakat manzume, poem yoktur,, derdi. Gerçekten de bu şiirin esas bakımından bir mısra ve beyit şiiri olması, en büyük başarısını nispeten kısa olan gazelde göstermesi, ondaki birlik ve bütünlük yokluğunun en büyük delilidir.

Başka vasıflarıyla beraber, bütün bunları şiirlerinde emsalsiz bir şekilde gerçekleştiren Yahya Kemal Türkçenin klasik bir şairidir ve Türkçe var oldukça yaşayacaktır.